

Avinyó, la cruïlla escènica d'Europa

Cada mes de juliol, una modesta localitat de la Provença es transforma en la capital cultural d'Europa. Avinyó acull –amb el permís d'Edimburg– la cita cabdal del panorama internacional de les arts escèniques. Un festival que celebra aquest mes la seua edició número 70, una oportunitat per fer memòria mentre el futur del continent s'encalla en la cruïlla.

Reportatge de Manuel Pérez

L'any 1947 Europa mirava de sobreposar-se encara de les terribles conseqüències d'una guerra que havia estat funesta en tots els sentits. A la crisi econòmica i als reptes de la reconstrucció s'afegia el buit moral que havia deixat la caiguda del feixisme. Greument ferida pels bombardejos del conflicte, la vila d'Avinyó mirava també de trobar el seu camí recolzant-se en la cultura i, com no podia ser d'una altra manera, en els vestigis patrimonials del seu període com una de les dues capitals del Cisma d'Occident. Inicialment reticent a l'encàrrec, l'actor i director Jean Vilar va acceptar engegar un cicle de teatre quan l'ajuntament de la localitat li

cedeix l'espai de la Cour d'Honneur del palau papal. Començava així la història d'una mostra que a força de risc i compromís ha dictat durant set dècades els patrons estètics del teatre europeu, alè de trajectòries tan referencials com les de Maurice Béjart, Living Theatre, Merce Cunningham o Peter Brook, entre moltíssim altres.

Fidels a la tradició, les llegendàries trompetes de Maurice Jarre tornaven a sonar el passat 6 de juliol per marcar l'inici de les representacions d'una edició especial del Festival d'Avignon, la número 70. Tot i tractar-se d'una xifra tan rodona, des de la direcció del festival no es pensa massa en la memòria amoinada

com està pels reptes del present, que no són pocs. Ara com abans, Avinyó executa a la perfecció el seu paper de termòmetre del vell continent i del seu cor, una França ferida i fins a cert punt desorientada. Hi aterren 51 espectacles, 36 d'ells estrenes, amb presència de creadors de 19 països però amb un important focus de programació que parla des d'Orient Mitjà. Avinyó 2016 serà més curt –tres dies menys– i comptarà amb un generós pressupost de 20 milions d'euros (deu vegades més que el Temporada Alta gironí) que, no obstant això, tendeix lleugerament a la retallada. Com a tema extraordinari més comentat hi ha la seguretat: el precedent dels atemptats de novembre

AVINYÓ, 70 ANIVERSARI. En la pàgina anterior, l'espectacle *Les damnés*. A la dreta, el muntatge *¿Qué haré yo con esta espada?*. A sota, el director del festival, Olivier Py. Al costat, l'espectacle *La plaça dels herois*.

a París justifica la presència de soldats fortament armats i dona peu als estrictes controls d'accés de cada representació.

En el pla artístic, els creadors de l'edició tampoc passen pel seu moment més optimista. El director més cobejat del moment, Ivo Van Hove, habitual de les quatre últimes edicions del Festival Grec de Barcelona, va ser l'encarregat de la sessió inaugural amb *Les Damnés*, adaptació del film de Visconti *La caiguda dels déus*, un fulletó que explica l'ascens del nazisme des de l'interior de la burgesia alemanya. Per la seua banda, la creadora Maëlle Poésy utilitza el Saramago d'*Assaig sobre la lucidesa* per qüestionar l'actual model de democràcia quan a pocs metres del Palau dels Papes es reuneixen els membres de la Nuit debout, el nou 15M gal. També en el pla literari, la jove promesa Julien Gosselin planteja l'adaptació de la gegantina novel·la inacabada de Bolaño *2666*, tot un assaig sobre la part més fosca de l'ésser humà de 12 hores de duració, una marató escènica a l'altura d'altres obres ja clàssiques del festival com el *Mahabharata de Brook* (deu hores), la trilogia de Wajdi Mouawad (12 hores) o *La servante*, muntatge de l'actual director del festival Olivier Py que en 1995 va estirar la funció fins a les 24 hores. Tampoc es queden enrere altres excessos de l'actual edició com les cinc hores de la sempre controvertida Angélica Liddell o les quatre i mitja del muntatge *La plaça dels herois* de Thomas Bernhard a càrrec del polonès Krystian Lupa.

(1969) ens mostrava com el verí del nacionalsocialisme s'instal·lava al cor de la classe dirigent alemanya dels anys trenta, el retrat d'una família que acaba destruïda entre l'ambició i la lògica criminal d'un Estat totalitari. Qüestionat sobre el sentit de la seua adaptació, Ivo van Hove refusa la intenció historicista: "La riquesa del text li permet parlar de coses molt profundes, dilemes actuals i universals que ens remetent a Shakespeare i a les tragèdies gregues", admetia durant la presentació d'un espectacle executat pels membres de la prestigiosa Comédie-Française, companyia que torna al festival 23 anys després. "Crec que el sentit de Visconti era més primordial", continua, "ell no pretenia tampoc fer un retrat del nazisme. El tema crucial ací és la substitució dels valors d'uns homes molt rics, que acaben convertits en bàrbar al final de l'espectacle", conclou. En el transcurs de les representacions, van Hove farà servir de forma repetida el recurs d'enfocar el públic amb les càmeres de l'escenari. Amb la seua imatge projectada a l'enorme pantalla, els 2.000 espectadors de la Cour d'Honneur se senten assenyalats, testimonis passius d'un procés de degradació moral de conseqüències tràgiques. Clar i meridiana.

En la mateixa sintonia trobem les reflexions d'altres creadors com Anne-Cécile Vandalem, que amb el seu *Tristesses* planteja en clau contemporània l'efecte de l'actual ascens dels nous populistes; o Sofia Jupither que a *20 November* s'interroga sobre l'origen de la violència latent de les nostres societats; o el mateix *Prometeu* itinerant del director del festival, Olivier Py, que es planteja com una "lliçó d'insurrecció política als temps actuals". Quan qüestionem Py sobre la línia del programa, es mostra esquerp: "No m'agrada plantejar un tema per al festival, ni buscar coincidències", defensa, "no voldria encotillar la llibertat dels creadors a l'hora d'expressar-se". Fa tres edicions que Py seua a la butaca principal, una plaça que des dels anys vuitanta ha estat ocupat gestors en detriment d'artistes. Combinant la faceta de programador i creador, als reptes propis de la conjuntura pressupostària Py ha hagut d'afegir desafiaments tan importants com la vaga dels intermitents del 2014 que va estar a punt de causar la suspensió del seu primer festival. Tornant al programa, si bé un tema no, el director sí que creu que Avinyó és l'escenari ideal per pensar el futur d'un continent en crisi. "Molts artistes reflexio- →

DANSA. La ballarina alcoiana Sol Picó present a Avinyó amb l'espectacle *One-hit wonders*, una de les poques artistes del nostre àmbit capaç de fer forat en el certamen.

→ nen sobre Europa al festival. El problema que tenim ara mateix és la pujada dels populismes i els nacionalismes, i aquest paisatge inquietant és el que es deixa veure en la coherència del programa d'enguany”, sentència, i no de forma gratuïta: també en 2014 l'ex-director del Théâtre de l'Odéon va amenaçar de traslladar el festival a una altra ciutat si el Front National de Marine Le Pen guanyava l'alcaldia d'Avinyó després d'haver accedit a una segona volta, un esdeveniment que per sort no es va materialitzar, de moment.

La bellesa contra la llei

Per a programadors i aficionats el juliol de la Provença és una cita ineludible, quan parlem d'artistes la cosa és encara més primordial. La tria d'espectacles del festival acabarà nodrint les graelles dels principals teatres i festivals del món. El dit d'or d'Avinyó consolida i reafirma, treballar-hi és la més alta aspiració d'un director o dramaturg. D'això en sap Angélica Liddell, creadora madrilenya que abans de la seua primera visita del 2010 estava a un pas d'abaixar el teló de la seua companyia. “No podíem sobreviure”, admet, “de sobte ací vam descobrir que en finalitzar una representació el públic s'aixecava per aplaudir”. Des d'aleshores els centres de producció internacionals competeixen per tenir-la i passeja els seus punyents espectacles per tot el món, amb una excepció, l'Estat espanyol, on ha decidit no tornar com a càstig a la indiferència i al tracte rebut durant dècades per part de les autoritats culturals espanyoles.

En el seu suport a l'avanguardia, la setantena edició del festival li ha produït *¿Qué haré yo con esta espada?*, obra que porta com a subtítol “aproximació al problema de la llei i la bellesa”, un espectacle on es combinen moments de *performance* en clau d'al·legoria i llargs monòlegs de reflexió personal i col·lectiva. Com a rerefons de tot plegat trobem els atemptats del passat 13 de novembre a París, una pirueta arriscada: “Una estrangera que critica França” remarca, “un país massa satisfet d'ell mateix

però que també fa aigües”. Liddell ataca el racionalisme i la pèrdua de l'ànima de les societats europees, per això s'apropa a la figura de l'assassí des d'una òptica poètica, amb l'objectiu de conjurar amb violència escènica la violència real. Una proposta que, com sol ser habitual en ella, ha generat sonores protestes i adhesions incondicionals, acomplint d'aquesta forma un dels objectius primordials del festival, generar debat i diàleg.

Dins i fora

És impossible caminar pels carrers d'Avinyó sense que les arts escèniques ens contagien. Encara que no entrem a les sales, espectacles de carrer com *Le Ciel, la Nuit et la Pierre glorieuse* serveixen per recordar cada dia la història present i futura d'Avinyó. Les representacions arriben fins i tot a 15 quilòmetres del centre, a la pedrera Boulbon, escenari recuperat on Jean Bellorini ofereix un Dostoievski de cinc hores. Entre les activitats paral·leles destaquen els debats i encontres amb creadors que cada dia omplen els jardins de la universitat, a més de música i cinema que podem trobar als escassos racons que no ocupen les arts escèniques. I per a tots aquells que es demanen sobre el sentit dels milers i milers de cartells de tota mena que omplen carrers i places, la resposta la trobaran a l'*off*.

La programació alternativa avinyonesa, l'anomenat Off, també està de celebració, fa 50 anys amb 1.419 espectacles, una xifra difícil de pair per una ciutat tan peti-

ta. Qualsevol cau pot acollir un escenari i la competència és dura, per això quan no tenen funció els artistes s'aboquen al carrer a la recerca de públic. Dins d'aquesta selva es presenta Avignon a la Catalane, un cicle organitzat per l'Institut Ramon Llull que en quatre edicions ha exhibit 23 companyies catalanes i balears. Entre la collita d'enguany trobem el circ d'Hotel Iocandi, l'artista mallorquí Pau Bachero dirigit pel Théâtre du Mouvement o la companyia de dansa de l'alcoiana Sol Picó, que després de 20 anys de trajectòria actua per primera vegada a la ciutat provençal, un auditori gens fàcil: “Hi ha tanta oferta que dona peu a un cert elitisme”, explica, “hi ha públic que s'aixeca i marxa quan no li agrada un muntatge”.

Picó presenta durant deu dies una sort d'antologia, *One-hit wonders*, i ho fa al lloc més adequat, el centre coreogràfic Les Hivernales. I no és poca cosa, ja que ni tan sols passar pel sedàs de l'*off* resulta senzill: s'han de superar estrictes controls de qualitat i es requereix una inversió considerable. Una vegada a dins, ningú garanteix l'afluència del dispers públic de la vila escènica. “Venir ací representa una oportunitat d'obrir horitzons, en el meu cas de recuperar el contacte amb el mercat francès. En la nostra professió resulta vital estar en actiu i poder oferir batalla”, sentència. Abans d'abandonar el festival, li demanem per què resulta tan estrany veure creadors de casa nostra a Avinyó: “La dansa i les arts escèniques en general són molt difícils d'exportar”, puntualitza. “Jo puc estar ací gràcies al suport institucional i sé que sóc una privilegiada”. La de Sol Picó i el Ramon Llull és una digna excepció a l'abandonament institucional generalitzat de les arts escèniques catalanes i estatals. Mentre la situació d'orfandat no canvie, les inexpugnables muralles d'Avinyó continuaran separant els creadors de casa nostra de la cita essencial del debat escènic europeu. Un fet encara més lamentable si tenim present que es tracta d'un festival a només tres hores de la frontera. Resulta evident, alguna cosa falla. •